

ADEU A LES FABULACIONS!

Petit dossier per aclarir-ne l'origen i el sentit

Abril 2024

Índex

Origen de la A en un cercle: el naixement d'un símbol.	2
Afirmacions sobre la A en un cercle: falses o veritables?	5
Documents.	8
Document 1a: proposta gràfica original de la A en un cercle.	9
Document 1b: l'argumentació original i la seva traducció.	10
Document 2: primera A en un cercle en caràcters d'impremta (1964).	11
Document 3: el primer article fiable sobre l'origen de la A en un cercle i la seva traducció.	12

Origen de la A en un cercle: el naixement d'un símbol

Ja podem explorar i investigar exhaustivament tots els arxius, retrocedir en el temps tant com sigui possible a través de tots els continents; la realitat, però, és tossuda: abans d'abril de 1964, mai una A en un cercle va simbolitzar l'anarquia i l'anarquisme.

Cap cartell, cap inscripció mural, ni cap rastre. No obstant això, aquesta absència no amaga cap misteri. És tan simple com que aquest símbol anarquista no podia existir abans de ser concebut, cosa que va esdevenir precisament a l'abril del 1964.

Encara que l'origen del símbol estigui ben documentat, això no ha impedit que circulin nombroses especulacions (algunes de més fantasioses que d'altres) fins i tot dins dels entorns anarquistes, i que hagin quedat registrades en diverses històries llibertàries que tracten el tema. Ara bé, aquí s'aborda la història d'un símbol, no d'un determinat dibuix, ja que, sens dubte, representacions de la lletra A envoltada per un cercle han existit al llarg dels segles, però sense cap vincle amb l'anarquisme.

En el moment de la publicació d'aquest dossier, l'abril del 2024, han transcorregut seixanta anys des que la A en un cercle va ser presentada públicament com a proposta de símbol de l'anarquisme. Els documents que en testimonien l'origen perduraran per molt de temps, però la possibilitat que els seus creadors encara en puguin donar testimoni en vida aviat s'esvairà. Per això, no he volgut esperar més per elaborar i difondre aquest dossier, encara que ja el 2002 Marianne Enckell i Amedeo Bertolo donaven compte dels aspectes essencials en un article que aquí es recull

La importància de precisar l'origen de la A en un cercle rau no tant a aclarir exactament on i per qui va ser concebuda sinó a delimitar-ne el significat, ja que aquest explica la seva extraordinària difusió. Tampoc es busca establir una autoria indeguda, perquè, encara que és cert que la A anarquista va ser creada i presentada l'abril del 1964, només es va convertir en símbol mitjançant l'acció de milers d'anarquistes de tot el món que la van adoptar i la van plasmar en diversos suports: murs, banderes, pancartes, publicacions i, fins i tot, tatuatges. Així, la A en un cercle s'ha convertit probablement en el símbol polític més estès al món, evocant de manera directa i inequívoca l'anarquisme.

El símbol és innegablement el resultat d'una extensa tasca col·lectiva, però abans de convertir-se en símbol també va ser col·lectiu el procés de creació. Tot i que una persona determinada va estar a l'origen de la proposta inicial (és a dir, la idea de crear i proposar un signe ràpid i fàcil de dibuixar que, en no estar associat a cap col·lectiu o organització anarquista en particular, pogués acompanyar totes les expressions gràfiques de l'heterogeni moviment anarquista, augmentant-ne així la visibilitat), l'acceptació d'aquesta proposta dins del grup de joves llibertaris de París va ser resultat d'un debat i,

per tant, d'una activitat col·lectiva. La cerca del disseny gràfic més adequat i l'elecció final també van ser activitats col·lectives. I encara que una sola persona s'encarregués de dibuixar-lo en una plantilla, tant l'elaboració del butlletí mimeografiat acuradament al pis d'un company com la distribució van continuar sent activitats col·lectives.

El propòsit que guia l'esclariment de les circumstàncies que van envoltar-ne la creació és doble: intentar posar fi a les històries fantosiques que circulen sobre el tema i reafirmar la concepció de l'anarquisme que encarna la A en un cercle. Des del principi, com s'explicava a la crida inicial, es va voler que el símbol proposat no pertanyés a ningú, perquè pogués ser de tots i totes. De fet, la voluntat de dissenyar un símbol que no fes referència a cap organització, sigla o col·lectiu anarquista existent va ser determinant perquè penetrés i s'implantés a l'espai comú de l'anarquisme. Va ser precisament perquè no era patrimoni de ningú que la A en un cercle es va convertir en patrimoni de totes les persones que sintonitzaven amb allò que representava.

A més, la proposta inicial pretenia no contribuir a emmascarar la pluralitat de l'anarquisme, no homogeneïtzar-ne la diversitat, sinó respectar-la i no fondre-la en una estructura única dotant-la, en canvi, d'una referència comuna. Calia garantir que allò que era comú a totes les sensibilitats anarquistes pogués manifestar-se sense que s'invoqués cap principi centralitzador. Calia acceptar la dispersió de les formes d'organització anarquistes introduint, alhora, un principi de confluència que aglutinés totes aquestes formes. La A en un cercle rebutjava qualsevol temptació integradora: no es tractava d'unificar l'anarquisme sota una fórmula única, sinó de fer que la seva diversitat es reflectís en l'ús indiscriminat d'una icona que pertanyés igual a cadascun dels seus corrents i modalitats.

A semblança de l'aparentment paradoxal caracterització dels arxipèlags que els presenta com un *conjunt d'illes unides pel que les separa*, la A en un cercle aspirava a treballar perquè allò que separava els diferents corrents de l'anarquisme es transformés, en última instància, en un vincle entre elles, sense eliminar-ne l'especificitat. La idea era fomentar una confederació de singularitats unides per un mateix aire de família, suggerint una base comuna sota la multiplicitat de sensibilitats i lluites. Això no deixa d'evocar la bella expressió de Giles Deleuze definint l'anarquia com “*aquella estranya singularitat que només es diu del que és múltiple*”.

Un altre tret d'aquest símbol és la seva ressonància amb iniciatives de caràcter local, sorgides des de baix, que evoquen certa espontaneïtat i que van en contra del principi de representació, ja que una A en un cercle no representa l'anarquisme ni pretén fer-ho. A diferència d'un segell oficial, no autentifica res perquè ningú no té legitimitat per autoritzar-ne l'ús. El fet que qualsevol persona pugui utilitzar aquesta icona lliurement significa que el seu ús escapa a qualsevol principi de representació i remet únicament a la responsabilitat de qui decideixi fer-la servir. Això explica, potser, per què la forma d'aquest símbol s'ha diversificat considerablement gràcies en particular al moviment

punk, expressant la creativitat individual sense perdre mai el poder d'evocació de l'anarquisme.

Una darrera consideració per situar l'origen de la A en un cercle. La seva creació va tenir lloc en un context d'una intensa activitat militant als anys seixanta per afavorir la convergència dels diferents sectors de l'anarquisme. Així, a finals del 1963, van sorgir simultàniament a París el *Comité de Liaison des Jeunes Anarchistes* (CLJA) i la *Liaison des Étudiants Anarchistes* (LEA). El CLJA no aspirava a ser una nova organització anarquista, sinó simplement un punt de trobada entre membres de diferents organitzacions, mentre que la LEA reunia estudiants anarquistes pertanyents a diversos col·lectius. Transcendent fronteres, aquest esforç d'acostament entre diferents fragments de l'anarquisme va culminar en una gran *Trobada Europea de Joves Anarquistes* celebrada a París l'abril del 1966, amb una participació molt activa de joves llibertaris milanesos, que van adoptar la A en un cercle i la van difondre àmpliament a Itàlia, traient-la de les ombres en què l'havia mantingut la manca d'entusiasme que havia suscitat la proposta inicial, i van projectar-la així a l'escena internacional.

Tomás Ibáñez. Barcelona, abril del 2024.

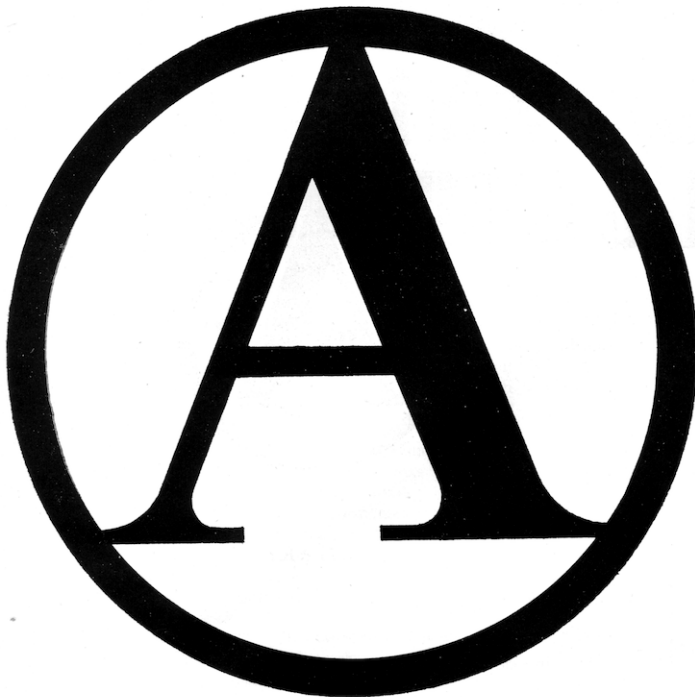
Afirmacions sobre la A en un cercle: falses o veritables?

→ La A en un cercle sempre ha simbolitzat l'anarquisme: **Fals**

L'associació entre aquest símbol i l'anarquisme és tan intensa que durant molt de temps es va creure que eren inseparables des dels seus inicis llunyans. La manca d'informació sobre el seu origen el va envoltar d'un halo de misteri que va fomentar aquesta creença falsa.

→ La A en un cercle no va aparèixer fins a l'abril del 1964: **Veritable**

Va passar a simbolitzar l'anarquisme de manera gradual, no es va generalitzar i es va expandir fins a la dècada de 1970, començant per Itàlia.

**RIVISTA
ANARCHICA**

FEBBRAIO 1971

LIRE DUECENTO

→ La A en un cercle pretenia evocar “l'ordre sense el poder”, seguint la fórmula de Pierre-Joseph Proudhon: **Fals**

Aquesta seria la raó per la qual la "A" d'anarquia, entesa com a absència de poder, apareix inserida a la "O" d'ordre. Aquest plantejament, però, mai no va ser tingut en compte pels joves llibertaris que intentaven construir un símbol de l'anarquia. No hi ha cap relació entre la A en un cercle i Proudhon ni tampoc amb la idea de l'ordre, com ho demostraria més tard la seva evolució polimorfa, quan va ser revitalitzada pel moviment punk i va desbordar els límits del cercle.

→ El segell del Consell Federal de l'Associació Internacional de Treballadors d'Espanya representa una A en un cercle: **Fals**

Aquest segell, que combina una esquadra i una plomada, recorda més la maçoneria que l'anarquisme. A més, encara que la influència de Mijaíl Bakunin era predominant, la secció espanyola de l'AIT no es declarava anarquista en aquella època. Amb la qual cosa, el seu segell no pretenia simbolitzar l'anarquisme.

→ La A en un cercle ja apareixia al casc d'un milicià durant la Revolució espanyola: **Fals**

Fins i tot, amb la millor voluntat, és difícil distingir en aquest casc una A en un cercle i costa d'interpretar les línies que es perceben com a parts del símbol anarquista. A més, tot i que si un milicià hagués dibuixat al casc una A en un cercle, no hauria estat un símbol de l'anarquisme ja que la A en un cercle va estar completament absent en la Revolució espanyola.

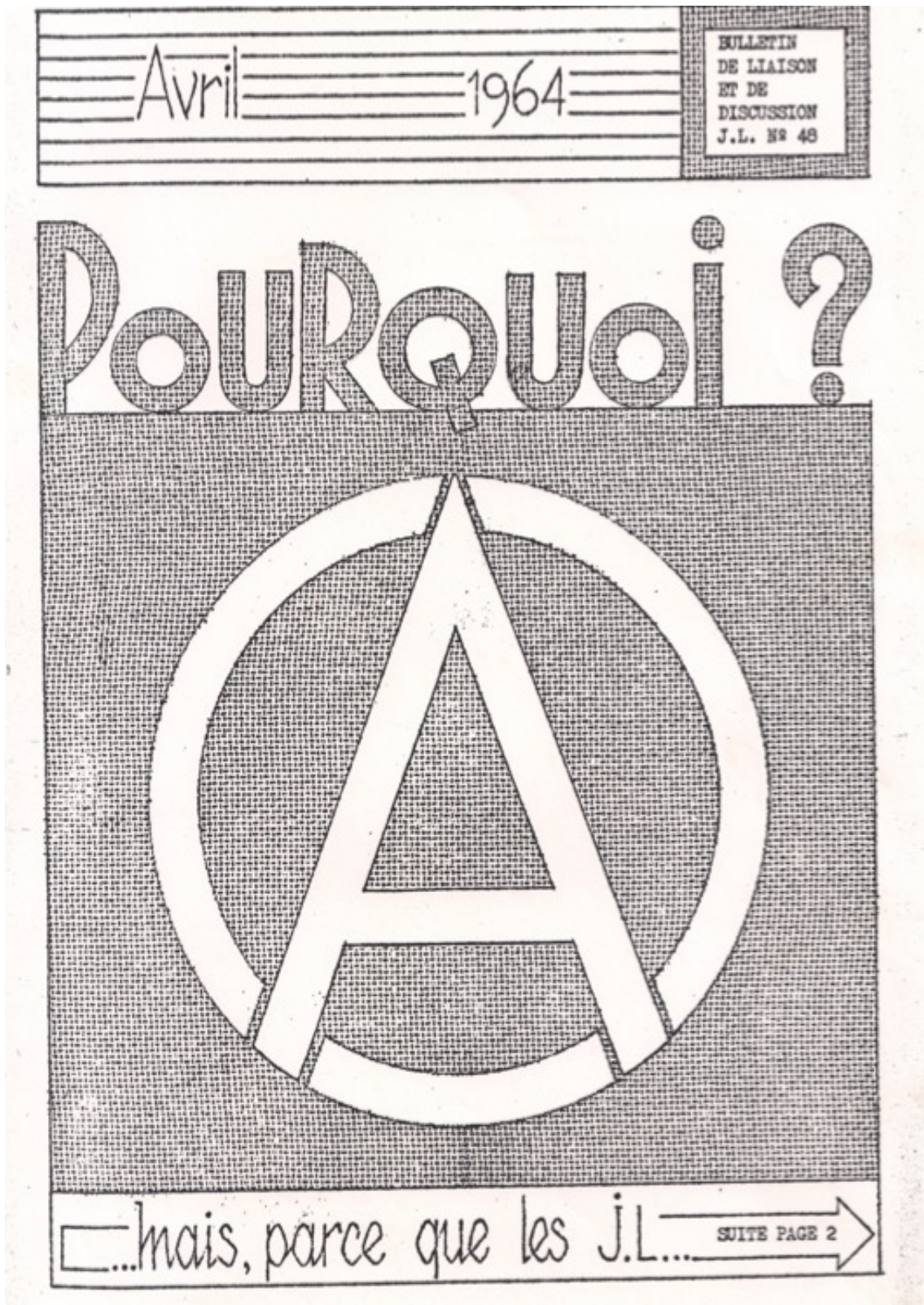
→ La A en un cercle ja apareixia al butlletí de l'Alliance Ouvrière Anarchiste des del 1957: **Fals**

El que apareixia al butlletí d'aquesta petita organització anarquista francòfona era l'acrònim de l'AOA representat per la lletra O (obrera) incrustada a la lletra A (aliança) i una segona lletra A (anarquista) inserida a la lletra O. Tot el contrari de la A en un cercle, que només podia simbolitzar l'anarquia amb la condició de no estar vinculada a cap organització particular. No va ser fins al juny del 1968, quatre anys després de la seva invenció, quan va aparèixer la A en un cercle al butlletí de l'AOA.

DOCUMENTS

Document 1a: proposta gràfica original de la A en un cercle.

Doncs perquè les JJ.LL...

Document 1b: l'argumentació original i la seva traducció.

Doncs perquè les JJ.LL...

...paral·lelament a la seva tasca d'autoeducació no formalista, pretenen difondre el més àmpliament possible les idees fonamentals de l'anarquisme.

La difusió de temes relacionats amb l'emancipació de caràcter llibertari requereix la participació de tots aquells, sense exclusions, que considerin que una societat anarquista és l'única via per a la plena realització de l'ésser humà.

Per sobre dels diferents corrents (matisos filosòfics) i dels diferents grups o organitzacions (matisos pràctics), cap militant s'hauria d'enfadar per res que contribueixi a l'increment quantitatiu d'una propaganda que, simultàniament, augmenti la seva pròpia eficàcia i mostri la unitat de l'Anarquisme a través de la pluralitat de les seves concepcions i expressions.

Per què aquesta sigla, que PROPOSEM AL CONJUNT DEL MOVIMENT ANARQUISTA i per què aquesta en particular?

Dues motivacions principals ens han guiat: primera, facilitar i fer més eficaç la realització de les inscripcions murals i dels cartells; segona, assegurar una major visibilitat del moviment anarquista davant la societat, mitjançant la incorporació d'un element que sigui comú a totes les expressions de l'anarquisme quan apareixen a l'esfera pública.

Més precisament, buscàvem trobar la manera de reduir al mínim el temps necessari per fer inscripcions murals evitant haver d'escriure una signatura massa llarga sota els nostres lemes. A més, volíem triar un símbol prou general per poder ser adoptat i utilitzat per tots els anarquistes.

Ens sembla que la sigla proposada és la que respon millor a aquests criteris. En associar-la sistemàticament amb el terme anarquista acabarà, a causa d'un automatisme mental ben conegut, per evocar per si sola la idea de l'anarquisme en la ment de les persones (vegeu el fenomen de la creu celta associada a l'organització Jeune Nation).

La presència de la idea anarquista serà tant més pronunciada com que aquesta sigla produeix un doble efecte:

- En primer lloc, augmenta el nombre d'evocacions de l'anarquisme a causa de la major rapidesa i facilitat de les inscripcions.
- En segon lloc, incrementa aquestes evocacions en aparèixer a les manifestacions gràfiques dels diferents grups, tendències i organitzacions anarquistes.

En adoptar una "A" (que no té res en comú amb JJLL) pensem haver manifestat la nostra voluntat d'obrar en una solidaritat recíproca i haver obert la via a una adopció generalitzada d'aquest procediment eficaç i pràctic.

Grup JJLL de París

Document 2: primera A en un cercle en caràcters d'impremta (1964).

Anarquismo revolucion

LIBERTAD, cuadros criminales se han cometido en tu nombre.

Desde que el anarquismo como ideal se hizo carne al fundirse con las corrientes del pensamiento social y se constituyó en Organización o Movimiento de lucha contra la injusticia, el ideal anarquista se transformó en una fuerza revolucionaria actuante en el curso histórico de la sociedad autoritaria.

El anarquismo teórico, doctrinal, se fue desarrollando y consolidando a medida que la lucha contra el despotismo autoritario de las clases privilegiadas se hacía cada vez más concretamente por las clases explotadas y los pueblos avasallados. El ideal se iba inscribiendo en la historia paralelamente a la lucha por la libertad de todos los pueblos oprimidos y de los hombres que han conseguido del valor real de la dignidad humana y se enfrentan, con los países y la razón de una justicia igual para todos, a otros hombres que en nombre de abstracciones y realidades simples fuerza bruta pretenden arrebatarles sus derechos y reducirlos a la condición única de instrumento para la satisfacción de sus intereses de clases dominantes.

Cuando el devenir histórico del nacimiento al Estado, el anarquismo se convirtió en la única fuerza ideológica y social que mantuvo el instrumento de esclavaje, que la sociedad autoritaria ha parido como fruto de la evolución de sus estructuras morales y económicas.

Así, el anarquismo resultó ser la fuerza estructuralmente revolucionaria dentro de la sociedad autoritaria, y tanto desde el plano ideológico como en la realidad diaria, el anarquista se enfrenta al Estado y a todas las formas de dominio de unos hombres sobre otros.

El anarquismo militante, o, si se quiere, el Movimiento anarquista a la altura de este compromiso histórico, sin cuya práctica o cumplimiento no hay historia en sus escritos, en sus periódicos, y en su existencia en la única utopía humana.

La lucha del anarquista y del anarquismo por la libertad frente a la autoridad reclama una actitud social activa, no sólo para asegurar las condiciones de la sociedad autoritaria y empujar incesantemente para destruirla y dar nacimiento a una sociedad libre, sino porque si el anarquista y el anarquismo abandonan esta actitud activa, de lucha permanente, por cansancio u cobardía, sin admitir su renuncia al ideal o su derrota moral, se convertirán en una más de las fuerzas de sustentación del actual estado de cosas.

Cuando la rebeldía es simplemente instintiva, por reacción ideológica frente a la opresión, como lo es la mayoría de las veces en las luchas populares, aunque no abra surcos fecundos a la libertad, tampoco concita la tiranía. Incluye la rebeldía que no se manifiesta exteriormente y se guarda potencialmente en los cerebros, y la calidad de odio a los desmanes del poder establecido, no deja de ser una reserva revolucionaria y, como mínimo, una fuente de preocupación para el privilegio y el autoritarismo.

Cuando esta rebeldía se ha hecho consciente, cuando ella es ya un

nacimiento o un repugnante modo de ser.

Al dejar de ser revolucionario, el anarquismo, deviene obligadamente en demagógico ya que no es concebible el moralismo admisible que se niegue la autoridad para afirmar la libertad sin estar dispuesto a hacer frente a esta autoridad con todo el compromiso que ello comporta. Frente al Estado moderno el anarquismo dos mayor dimensión revolucionaria, ya que el Estado moderno (democrático o totalitario) se ha converti-

Perspectivas Anarquistas

« Un bon signe à l'infin, n'est pas un tout un bon mais une déception » - Herzen.

Il y a quelques années à peine, certains ont pu écrire que l'anarchisme, considéré comme élément sacrés de l'histoire, était mort, relégué au musée de l'histoire. Cela n'était pas totalement faux. Si le mouvement « anarchiste » n'était certes pas encore entré, du moins semblait-il agoniser lentement. Que le livre de Jean Maitron (1) « Le vach et les anarchistes » soit paru à cette époque et nous n'aurions pu qu'ajouter une timide protestation de principe, mal assurée, face à sa conclusion pessimiste qui déblatère de décès du mouvement anarchiste, Mathieu renaissant pour Maitron, ce livre parait à un moment où sur le plan international, une masse de faits s'inscrit régulièrement en faux contre cette conclusion. George Woodcock écrit « Anarchism (2) parait dans les collections de poche anglaises, avait lui aussi dressé un tableau assez sombre de l'état du mouvement anarchiste, mais il avait eu la prudence de noter une des caractéristiques historiques du mouvement libertaire qui « comme l'eau s'écoule à travers un sol poreux forme tantôt un torrent fort courant souterrain, tantôt un lac tourbillonnant ou bien, se coulant par des fissures, disparaît de la vue pour émerger de nouveau plus loin... ». Cette prudence s'est révélée tout à fait justifiée, car, en effet, actuellement l'anarchisme re-émerge vigoureusement au niveau de la vie sociale et nous avons de sérieux raisons de penser que cette fois-ci il parviendra à suivre une courbe sans cesse ascendante qui balnera le vortex monde.

Tout un courant de la pensée moderne redécouvre l'anarchisme en dehors même de l'action des militants anarchistes. Les recherches en sociologie, en psychologie aboutissent à un faisceau de relations qui concourent à valider les propositions libertaires indépendamment de tout a priori politique. Il en est de même en ce qui concerne les sciences qui s'intéressent à l'humain. Les sciences, les méthodes qui découlent de ces recherches ne sont certes pas qualifiées comme libertaires, mais qu'importe, du moment qu'elles contiennent toutes les caractéristiques. C'est à nous en diffusant au maximum les idées libertaires qu'il incombe de montrer les relations existantes.

Le caractère partiel et simplificateur de l'évo-marxisme a desservi le mouvement anarchiste qui, lui, englobait toutes ses forces dans la

préparation d'une révolution totale, à la fois politique, économique et individuelle en attendant que tous ces aspects étaient indissolublement liés. Le marxisme a pris le chemin qui mène à court terme, il a supplanté l'anarchie en entreprenant une révolution partielle, mais aujourd'hui, il se trouve face à une sécheresse qui le nie et qui par contre-coup va perdre la position anarchiste selon laquelle une révolution doit être totale ou bien aboutir « en dernière analyse » à un échec, à une régression. En effet, et le marxisme, appliqué, a rationalisé relativement la production, il n'a pas touché au fond des structures sociales, n'aurait pas pu promouvoir un nouveau « style de vie ». La faillite du marxisme nous conduit à appliquer de plus en plus à tous les aspects de la vie sociale, le « mode de vie » anarchique qui est seul utile au niveau des structures sociales. Cela entraîne comme effet direct une irresponsabilité de plus en plus étendue de l'individu qui tend même à contaminer la vie privée qui cesse d'être contrôlée pour être subie. Cet état d'irresponsabilité engendre une personnalité névrotique qui, à un certain stade, l'homme sera placé face à un dilemme inéluctable : ou abdiquer sa personnalité ou rompre les structures sociales actuelles et remettre le modèle hiérarchique par un autre critère d'organisation. A ce stade, la solution anarchiste est la solution de l'avenir et même d'un proche avenir, il suffit de savoir prendre le départ. En effet, l'histoire nous montre qu'une des caractéristiques de la société est d'être un mouvement ascendant, la révolution technique, après des millénaires de stagnation, la progression a suivi une courbe d'accélération particulièrement significative. Pourquoi n'en serait-il pas de même avec l'évo-marxisme à desservi le mouvement anarchiste qui, lui, englobait toutes ses forces dans la

analyse précédemment ? En tout cas, nous l'avons dit, un mouvement anarchiste se manifeste actuellement. En Angleterre, l'audience du mouvement anarchiste a décuplé en quelques années et ce, de façon critique. Les méthodes d'action directe, de gestion directe, d'organisation de comités, antérieures, de comités de locataires, de comités de toutes sortes organisés à la base et qui tentent de faire prendre la défense de leurs intérêts par les intéressés eux-mêmes, tout cela développe dans la population des habitudes d'organisation et d'action libertaires, qui influencent même des mouvements non anarchistes. En France, le mouvement anarchiste se remet d'une série de crises. Il prend de l'extension et réinvestit ardemment ses méthodes à travers des réseaux d'étude, de souci d'analyse et d'actualisation de l'anarchie est d'ailleurs présent simultanément dans plusieurs régions du globe comme le montre la grande enquête lancée par « Tierra y Libertad » sur les « Officiers passés ou à venir ». Toujours en France, après un long silence apparemment enfin des livres populaires traitant de l'anarchie. En Espagne, les jeunes anarchistes, sous l'impulsion de la P.T.I., se sont placés à la pointe du combat. Cela peut être lourd de conséquences pour demain. Les relations internationales s'intensifient et systématiquement. Un congrès anarchiste européen tenu à Bückeburg a posé cette année les prémisses d'un fructueux travail inter-mouvements.

Le mouvement anarchiste s'inscrit donc dans les faits, il existe (mais est-ce un hasard ?) avec un ensemble d'éléments favorables à la concrétisation des idées libertaires. Il nous appartient de ne pas rater le coche. Maintenant que l'inertie de l'immobilisme a été vaincue nous devons jouer sur le dynamisme de l'excitation. Si nous savons : manifester au maximum notre existence en ce qui concerne l'anarchie et sa signification, nous organiser avec la base, « sur le tas », hors de nos mouvements spécifiques, dans tous les secteurs où des réalisations pratiques peuvent être réalisées, utiliser toutes les ressources de l'anarchie direct qui dans l'état actuel des moyens d'information est une de nos meilleures armes, et enfin, entretenir les réseaux quercels de clocher avec lesquelles le mouvement anarchiste actuel n'a plus rien à voir, alors nous pourrions espérer marcher avec tous les courants de l'anarchisme vers un probable devenir libertaire.

FOMAS

(1) Collection « Archévo » chez Julliard.
(2) Penguin Books.

Que mensura les « hommes » ne humaient pas tant qu'il les épousait, comme s'ils avaient à soutenir le monde entier ; ce ne sont pas eux qui ont inventé l'idée révolutionnaire. Ce sont les opprimés qui, par leurs tentatives souvent inconscientes, de secouer le joug des oppresseurs, ont appelé l'anarchie, sur la morale sociale.

Où, c'est le sang versé par les idées dans la tête. Les idées découlent des faits, et non pas vice-versa.

C'est le peuple qui fait le progrès, aussi bien que la révolution. La partie reconstruite est la partie détruite. C'est lui qui est sacrifié chaque jour pour maintenir la production autoritaire, et c'est lui encore qui alimente de sang le flambeau illuminant les destins humains.

Il ne suffit pas de trouver la formule théorique. Le fait ayant engendré l'idée révolutionnaire, c'est encore le fait qui doit intervenir pour assurer la généralisation.

C'est donc de l'action qu'il nous faut, de l'action et toujours de l'action.

En intentant de l'action, nous travaillons, en même temps, pour la théorie et pour la pratique, car c'est l'action qui engendre les idées et c'est elle qui se charge d'y mettre de la répandre dans le monde.

Mais quelle action ferons-nous ? Nous n'avons rien à voir dans les trépanes des bourgeois. Nous n'avons pas à nous mêler au jeu des producteurs autoritaires, et nous ne voulons pas participer à leur oppression. « Aller au parlement, c'est parlementer ; parlementer,

Un (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) (12) (13) (14) (15) (16) (17) (18) (19) (20) (21) (22) (23) (24) (25) (26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33) (34) (35) (36) (37) (38) (39) (40) (41) (42) (43) (44) (45) (46) (47) (48) (49) (50) (51) (52) (53) (54) (55) (56) (57) (58) (59) (60) (61) (62) (63) (64) (65) (66) (67) (68) (69) (70) (71) (72) (73) (74) (75) (76) (77) (78) (79) (80) (81) (82) (83) (84) (85) (86) (87) (88) (89) (90) (91) (92) (93) (94) (95) (96) (97) (98) (99) (100)

Document 3: el primer article fiable sobre l'origen de la A en un cercle i la seva traducció.

12

La véridique histoire du A cerclé

Le A dans un cercle est un sigle si répandu, si connu et reconnu qu'on a fini par le prendre pour un symbole traditionnel de l'anarchisme, comme s'il avait existé depuis toujours. La rumeur le fait parfois remonter à la révolution espagnole : l'œil des jeunes anarchistes est plus habitué à voir un A cerclé qu'une cible peinte sur le casque d'un milicien (fig. 1, p. 15). Certains croient qu'il ferait référence à Proudhon, résumant son idée de l'Anarchie dans l'Ordre. En réalité, il s'agit d'un phénomène récent dans l'iconographie libertaire : le A cerclé a en effet été inventé à Paris en 1964 et réinventé à Milan en 1966. Deux dates, deux lieux de naissance ? Voyons-y de plus près.

C'est en avril 1964, sur la couverture du bulletin *Jeunes Libertaires* qu'apparaît le dessin d'un sigle que le Groupe J. L. de Paris propose «à l'ensemble du mouvement anarchiste» par delà les différents courants et les divers groupes ou organisations. «Deux motivations principales nous ont guidés : d'abord faciliter et rendre plus efficace les activités pratiques d'inscriptions et affichages, ensuite assurer une présence plus large du mouvement anarchiste aux yeux des gens, par un caractère commun à toutes les expressions de l'anarchisme dans ses manifestations publiques. Plus précisément, il s'agissait pour nous d'une part de trouver un moyen pratique permettant de réduire au minimum le temps d'inscription en nous évitant d'apposer une signature trop longue sous nos slogans, d'autre part de choisir un sigle suffisamment général pour pouvoir être adopté, utilisé par tous les anarchistes. Le sigle adopté nous a paru répondre le mieux à ces critères. En l'associant constamment au mot anarchiste il finira, par un automatisme mental bien connu, par évoquer tout seul l'idée de l'anarchisme dans l'esprit des gens.»

Le sigle proposé est un A majuscule inscrit dans un cercle (fig. 2, p. 16). Tomás Ibañez en est l'initiateur, René Darras le réalisateur. D'où vient l'idée, de la simplicité de réalisation (en particulier avec la méthode d'impression par stencils de l'époque !), du sigle antimilitariste déjà répandu du CND (Campaign for Nuclear Disarmament, fig. 3, p. 15), d'autres inspirations ? L'Alliance ouvrière anarchiste affirme l'avoir utilisé dans sa correspondance dès la fin des années 1950 (fig. 4, p. 16), mais il ne figure dans son bulletin qu'à partir de juin 1968.

La proposition des J.L. de 1964 n'a eu aucun succès, hormis quelques graffitis dans les couloirs du métro parisien – n'oublions pas qu'alors on imprimait soit sur stencils, soit en typographie classique, et qu'il aurait donc dû fallu réaliser un cliché au plomb figurant un A inscrit dans un cercle. En décembre de la même année, le A cerclé apparaît en titre d'un article signé Tomás [Ibañez] dans le journal *Action libertaire* (fig. 5, p. 13). Le réseau des Jeunes Libertaires, qui comptait au début des années soixante plusieurs groupes dans toute la France, s'est affaibli : les bulletins régionaux ne paraissent plus et le bulletin parisien sera en sommeil de 1965 à 1967, plusieurs «J.L.» seront par la suite aux premiers rangs du mouvement de Mai 68. Fin du premier chapitre.

Il faut attendre 1966 pour que le symbole du A cerclé soit repris et utilisé, d'abord à

titre expérimental puis régulièrement, par la Gioventù libertaria de Milan, qui avait des rapports fraternels avec les jeunes Parisiens. Ces deux groupes ont été à l'origine du Comité européen de liaison des jeunes anarchistes (CLJA). C'est alors que commence la vie publique du sigle.

Les premières fois qu'on le voit, c'est justement à Milan (fig. 6, p. 16), où il sert de signature habituelle aux tracts et aux affiches des jeunes anarchistes, parfois associé au signe antinucléaire et à la pomme des Provos hollandais. Puis il s'étend en Italie, puis dans le monde entier; mais on n'a presque point vu de A cerclés pendant le mai parisien en 1968, les premières traces n'apparaissent guère qu'en 1972-73. C'est en effet au début des années 1970 qu'explose la mode du A cerclé, que s'approprient et qu'imitent les jeunes anars dans le monde. Il connaît un tel succès que, selon un avis autorisé, si son inventeur l'avait breveté il serait milliardaire aujourd'hui (fig. 7, p. 28).

Pourquoi ce succès si rapide, si frappant ? Il est dû aux motifs mêmes qui avaient fait proposer le sigle par les J.L. d'une part il est extrêmement facile à dessiner, aussi simple que la croix, plus simple que la croix gammée ou la faucille et le marteau, d'autre part, un mouvement nouveau, jeune, en plein développement, avait appris à écrire sur les murs et se cherchait un signe de reconnaissance. C'est ainsi que le A cerclé s'est imposé de fait, sans qu'aucune organisation ni groupe n'ait jamais songé à en décréter l'utilisation, et en l'absence d'un autre symbole graphique international des anarchistes (qui utilisaient parfois une symbolique désuète, comme la torche en Italie).

Voilà donc la véridique histoire du A cerclé, faite de volonté consciente et de spontanéité: un cocktail typiquement libertaire. Toute autre histoire est légende.

Amedeo Bertolo, Marianne Enckell

La documentation utilisée et reproduite ici est déposée au CSL/Archivio Pinelli de Milan et au CIRA de Lausanne. Une première version de cet article est parue dans le Bollettino Archivio Pinelli (via Rovetta 27 IT-20170 Milano).

La veritable història de la A en un cercle.

La A en un cercle és una icona tan àmpliament reconeguda i difosa que s'ha arribat a prendre per un símbol tradicional de l'anarquisme, i sembla que ha existit des de sempre. De vegades es rumoreja que té les seves arrels a la Revolució espanyola: els joves anarquistes estan més acostumats a veure una A en un cercle que aquesta diana pintada al casc d'un milicià que es veu clarament en una foto amb Durruti. Alguns creuen que es refereix a Proudhon i que sintetitza la seva idea de l'Anarquia en l'Ordre. En realitat, es tracta d'un fenomen recent en la iconografia llibertària: la "A en un cercle" es va inventar a París el 1964 i es va reinventar a Milà el 1966. Dues dates, dos llocs de naixement? Vegem-ho més de prop.

Va ser a l'abril del 1964 quan el Grup JL de París va dibuixar a la portada del butlletí *Jeunes Libertaires* l'emblema que proposava "al conjunt del moviment anarquista" transcendent els diferents corrents, grups i organitzacions.

"Dues motivacions principals ens han guiat: la primera, facilitar i fer més eficaços la realització de les inscripcions murals i dels cartells, la segona, assegurar una visibilitat més gran del moviment anarquista davant la societat mitjançant la incorporació d'un element que sigui comú a totes les expressions de l'anarquisme quan apareixen a l'esfera pública. Més precisament buscàvem trobar la manera de reduir al mínim el temps necessari per fer inscripcions murals i evitar haver d'escriure una signatura massa llarga sota els nostres lemes. A més, volíem triar un símbol prou general per poder ser adoptat i utilitzat per tots els anarquistes. Ens sembla que la sigla proposada és la que respon millor a aquests criteris. En associar-la sistemàticament amb el terme anarquista acabarà, a causa d'un automatisme mental ben conegut, per evocar per si sola la idea de l'anarquisme en la ment de les persones."

L'emblema proposat és una A majúscula inscrita en un cercle; Tomás Ibáñez va ser l'iniciador, René Darras el dissenyador. D'on va sorgir la idea de la senzillesa del disseny, del símbol antinuclear ja molt estès de la CND (Campanya per al Desarmament Nuclear), o d'altres inspiracions?

L'Alliance Ouvrière Anarchiste afirma haver-lo utilitzat en la seva correspondència des de finals dels anys 50, representant així les seves inicials AOA; però no va aparèixer al seu butlletí *L'Anarchie* fins al juny del 1968.

La proposta dels JJLL del 1964 no va tenir èxit, excepte algunes pintades als passadissos del metro de París -no oblidem que en aquella època els fulletons i diaris s'imprimien o bé en plantilles (un suport fràgil) o bé en tipografia convencional, per la qual cosa hauria calgut una planxa de plom on figurés una A en un cercle. Al desembre del mateix any, la A en un cercle apareix al títol d'un article signat per Tomás [Ibáñez] al diari *Action Libertaire*. La xarxa de Jeunes Libertaires, que a principis dels anys seixanta comptava amb diversos grups a tot França, s'havia debilitat: els butlletins regionals ja no apareixien

i el butlletí de París va estar inactiu del 1965 al 1967; diversos "JL" estarien després a l'avantguarda del moviment de Maig del 68. Fi del primer capítol.

No va ser fins al 1966 que es va utilitzar de forma experimental el símbol de la A en un cercle i després, el 1968, el va fer servir regularment la Gioventù Libertaria de Milà, que mantenia relacions fraternals amb els joves parisencs. Aquests dos grups van formar el Comitè Europeu d'Enllaç de Joves Anarquistes (CLJA). Va ser llavors quan va començar la vida pública de la sigla.

Les primeres vegades que es va veure va ser a Milà, on s'utilitzava com a firma habitual als fullets i cartells dels joves anarquistes, de vegades en associació amb el signe antinuclear i la poma dels Provos holandesos. Es va estendre per tot Itàlia i després per arreu del món, no obstant això, amb prou feines es va veure la A en un cercle durant el Maig parisenc del 1968, i els primers rastres no van aparèixer fins al 1972-73. Va ser en aquells anys que va esclatar la moda de la A en un cercle, i que va ser apropiada i imitada per joves anarquistes de tot el món. Va tenir tant d'èxit que, si el seu inventor l'hagués patentat, avui seria multimilionari...

A què es va deure aquest èxit tan ràpid i cridaner? Als mateixos motius pels quals la van proposar els JL. D'una banda, és molt fàcil de dibuixar, tan senzill com la creu o l'estrella, més que l'esvàstica o la falç i el martell. De l'altra, un moviment nou, jove i en ple desenvolupament, havia après a escriure a les parets i buscava un signe de reconeixement. Així va ser com es va imposar la A en un cercle, sense que a cap organització o grup no se li hagués acudit mai decretar-ne l'ús, i per manca d'un altre símbol gràfic internacional per als anarquistes (que de vegades utilitzaven símbols antiquats, com la torxa a Itàlia).

Així que aquesta és la veritable història de la A en un cercle feta d'una voluntat conscient i d'espontaneïtat: un còctel típicament llibertari. Qualsevol altra història és llegenda.

Amedeo Bertolo, Marianne Enckell

La documentació utilitzada aquí es troba al Centro Studi Libertari (CSL)-Archivio Giuseppe Pinelli de Milà i al Centre International de Recherches sur l'Anarchisme (CIRA) de Lausana. Una primera versió d'aquest article figura al *Bollettino Archivio G. Pinelli*, N° 17, pàgs. 24-27.

